

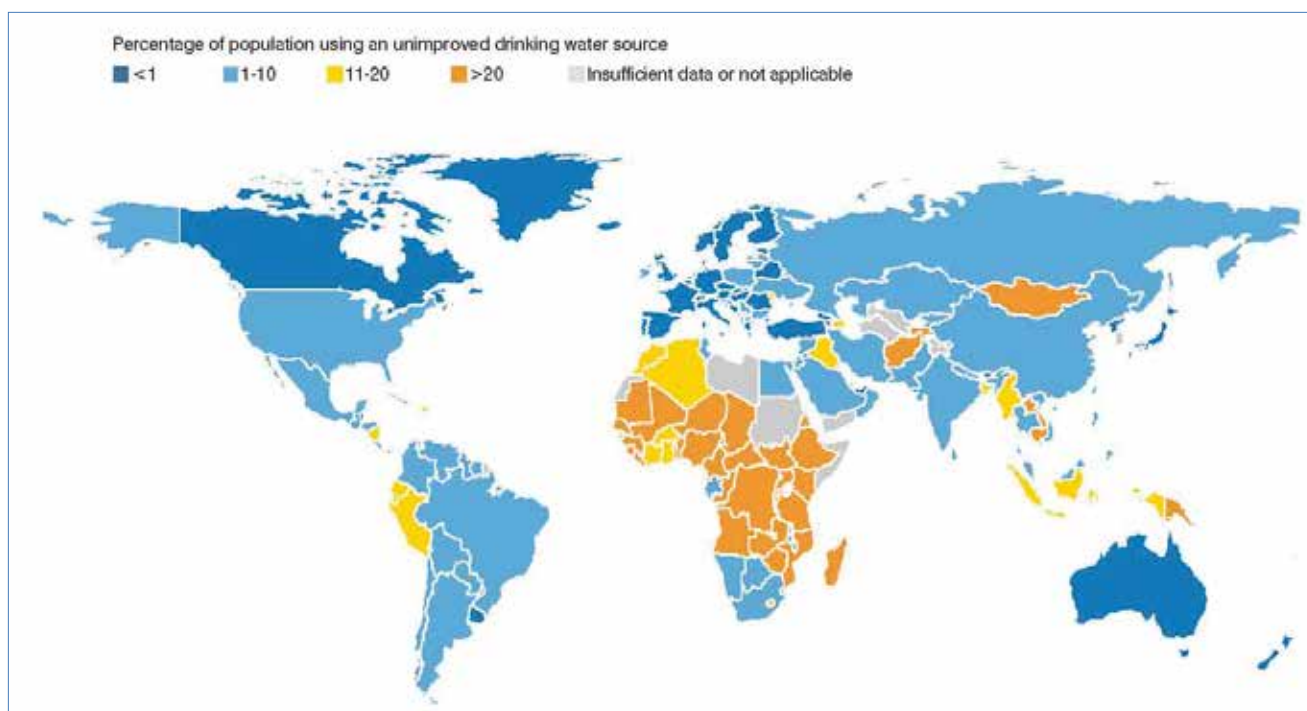
EL MÓN DE L'AIGUA (2)

La política i la gestió; dos recursos escassos per a l'aigua

És evident que l'aigua, com qualsevol altre recurs de la natura no és il·limitat. La Terra té unes reserves limitades d'aigua fresca, de les quals, més del 75% les absorbeix el sector agrícola. Cada any, 113.000 kilòmetres cúbics d'aigua cauen del cel. Vora 72.000 s'evaporen sense que se'ls hi pugui donar un ús pràctic el que deixa el volum total de precipitacions anuals en 41.000 kilòmetres cúbics, el que es equivalent a 19.000 litres per persona al dia. Una xifra més que considerable que suposa tan sols el 6,8% del consum diari per persona actual. Aquesta resulta il·lustrativa respecte al problema fonamental del aigua que no sempre es un problema de falta de pluja, sinó de mancances institucionals que dificultant la conversió de l'aigua en un recurs per la vida i l'economia.

Si donem un cop d'ull al món global de l'aigua, és fàcil trobar països amb una gran pluviometria i problemes d'aigua o països on gairebé no plou i que, en canvi, són potències en la producció d'aliments. Cambodja, Ruanda o Haití, tots ells països pobres en termes de renda per càpita, només una petita part de la població té accés a l'aigua corrent, 32, 41 i 46 per cent respectivament. En canvi, tots tres països tenen una pluviometria notable, molt superior a la d'Austràlia, per exemple, o d'Israel. Es pot arribar a situacions paradoxals com la regió de Cherrapunji, a la Índia, oficialment una de les zones amb més pluja del món i que, en canvi, presenta una situació de falta d'accés a l'aigua potable molt important i on s'han donat situacions d'estrès hídric en el passat.

Percentatge sense un accés a aigua potable

Font: WHO. En vora 41 països (països en taronja), una cinquena part de la població té un accés a l'aigua que posa en perill la seva salut.

Si analitzem les dades, es pot veure que la relació entre països respecte l'estrès hídric no és tant per una qüestió de pluviometria, sinó per un tema de desenvolupament econòmic: els països pobres, amb independència de que plougui o no, tenen més problemes en relació a l'accés i gestió de l'aigua, tant pel tema higiènic, com des del punt de vista del seu ús industrial i agrícola. Sí que cal fer la distinció respecte a les situacions d'estrès hídric segons la seva causa principal: pot ser un tema físic, situació que es dona als deserts d'Orient Mitjà i Àfrica o algunes zones d'Àustràlia (entre d'altres), i quan parlem d'una situació de limitació econòmica, és a dir, països que tenen aigua, que poden tenir i produir recursos hídrics però el que falla és la gestió, les institucions o les polítiques (sistemes d'incentius, com els drets de propietat, entre d'altres) que farien això possible. Aquest segon cas és el més freqüent, el més rellevant i on està la clau de volta dels reptes de futur en el tema de l'aigua.

La importància de les inversions

La utilització de l'aigua com un bé econòmic requereix d'inversions. L'aigua de la pluja és un regal del cel, però cal d'unes infraestructures físiques, des de pantans, pous, sistemes de recollida i canalització, fins a distribució domèstica per a què aquesta aigua arribi a l'usuari final. Per dur a terme aquestes inversions calen unes institucions, mercats eficients, drets de propietat ben assignats, una jurisdicció legal que funcioni, perquè es puguin dur a terme i, encara més important, aquestes infraestructures es puguin mantenir en el temps. Un dels grans desastres, per exemple, en l'ajuda al tercer Món en aquest aspecte ha estat la falta de planificació respecte aquest punt: molts cops països han rebut ajudes per fer un pou, per exemple, però no han comptat amb els incentius per fer el manteniment del mateix, el que fa que al cap de pocs anys el conjunt de la inversió es malbarati tontament.

Segons un informe del World Water Council el conjunt d'agències no governamentals havien invertit no menys de 180 bilions de dòlars en ajudes a països en vies de desenvolupament per a la implementació d'infraestructures que tenien com a objectiu millorar l'accés a l'aigua corrent d'aquest països. Unes inversions que actualment poden estar vora el 80-100 bilions l'any. El problema d'aquestes inversions és que tenen que anar acompanyades d'una millora institucional i en els valors culturals d'aquests països (millor cultura de treball, apertura i disciplina de mercat, respecte als drets de propietat, entre d'altres), per a què aquestes inversions siguin sostenibles en el temps i tinguin veritable un impacte positiu. Dur a terme grans inversions en infraestructures per a l'aigua sense comptar amb un marc d'incentius idoni pot resultar desastrós.

La inversió d'aquest tipus tristament més coneguda i més desastrosa en termes econòmics i medi ambientals, és el projecte de irrigació per a la producció de cotó als anys 50s, impulsat per la Unió Soviètica al marge dels rius que alimenten el Mar d'Aral. El resultat és probablement un dels desastres ecològics més grans del món: el Mar Aral, avui una llacuna, es va reduir fins un 66% amb la pujada de la salinitat que això comporta i les conseqüències que això va tenir per a la flora i la fauna de la zona. La desertització de més de la meitat de l'antic mar, va deixar al descobert sals i altres elements de l'aigua salada que el vent poc a poc va escampar per la zona fent del terreny, abans fèrtil, una gran zona deserta.

Aigua i burocràcia

Portar el cas a l'extrem només ens ha de convidar a reflexionar sobre els perills que suposa planificar de manera artificial, sense tenir en compte els preus, un sector que resulta vital per a la vida i el desenvolupament de les persones. A part de comptar amb un marc institucional que garanteixi els drets de propietat i on hi hagi seguretat jurídica per als agents del mercat, és també important comptar amb mecanismes que permetin un cert grau de descentralització en les polítiques de l'aigua, de manera que es tinguin en compte les necessitats i circumstàncies de lloc i temps de cada cas. En temes complexos, i qualsevol tema econòmic ho és, les decisions d'inversions dissenyades "top-down", de manera centralitzada, ignoren les circumstàncies locals de cada zona i poden convertir-se en una perillosa font d'ineficiències.

Els incentius del mercat, comptar amb preus que reflecteixin veritablement el cost de producció i distribució de l'aigua, i el contacte amb la demanda real, són elements imprescindibles per garantir la sostenibilitat econòmica pel costat de l'oferta. És important entendre el gran volum d'inversions i de capital que és necessari per fer possible el petit miracle de cada dia de poder disposar d'aigua fresca per veure, rentar-nos, regar els nostres camps, netejar la roba, o produir energia entre tants i tants usos. El comptar amb un preu de mercat de l'aigua és un element central per garantir un bon ús. No hi ha camí més ràpid per a la sobre explotació d'un recurs, que baixar artificialment el seu preu. Per contra, quan un preu reflecteix la seva escassetat relativa, permet dues coses. Pel costat de la demanda, fer un ús el més racional possible i pensar i invertir en tècniques i maneres per fer un consum el més responsable possible. Pel costat de l'oferta, un preu més alt de l'aigua és un senyal inequívoc per poder invertir en més infraestructures per fer front aquestes noves demandes que fan pujar els preus de l'aigua suposa un incentiu per a les companyies del sector a fer millores per poder incrementar la seva oferta.